

YAYINLAR ARASINDA

Felsefe

Antik Felsefe, Metinler ve Açıklamalar: *Walther Kranz, çeviren: Suad Y. Bağdur.* Kısım I ve II. İst. Ü. Ed. Fakültesi Yayımı, sayı : 317. İstanbul, 1948.

Felsefi düşüncenin, felsefi kültürün yayılması ve anlaşılması için memleketimizde son zamanlarda, uzun yıllar ihmal olunan ciddi bazı teşebbüslere girişildiği olmuştur. Fakat Millî Eğ. Bakanlığının bütün milletlerin tarih boyunca değerlenmiş, klasik felsefe eserlerini dilimize çevirtip yayımlamasıyla başlayan ve felsefi düşüncemizin geleceği bakımından gerekli, millî kütüphanemiz için büyük kazanç olan yayımları yanında ister meraklı, ister öğrenci durumunda olan okuyucuya hitap eden sistematik, derli toplu eserlerden de hâlâ mahrum bulunuyoruz. Felsefi düşünce tarihimizde *Rıza Tevfik, Baha Tevfik*, ilâh., gibi inkâr olunamayacak hizmetler yapan, türlü temayüllerde, bir çok düşünürlerimiz ve yazarlarımız bir çok eserler bırakmışlarsa da bunların hemen hepsi daha çok bir taraflı ve bir yönlü düşüncüleriyle, eksik, dağınık, olsa olsa kırkanbar ve eklektik bilgileriyle, kendi [şahsî düşünce ve anlayışlarını, bir tek kelime ile, «tefelsüf»lerini ifadeye çalışmışlardır; felsefi ceryanları ve doktrinleri açan ve açıklayan tahlilci ve sistematik eserleri, büyük felsefeleri, büyük feylosofların ünlü eserlerini geniş bir okuyucu topluluğuna sunmak şöyle dursun, onların bazı fikirlerinin basit bir tefsircisi veya moda olan taraftarı, ara sıra da basma kalıp bir tenkidcisi olmaktan kurtulamamışlardır, retice itibarıyla de hiç bir felsefe geleneği koymıya muvaffak olamamışlardır. İste böyle bir kafayla büyük feylosofların eserlerini okumak ve okutmak gayesifgüdülmemiş ; ikinci veya üçüncü kaleminden hüküm ve tefsirlere, basma kalıp fikirlere sürüm sağlanmıştı. Artık yıllarca 'Metafizikti siz, «Organan» suz *Aristo*; 'Kritik' ler olmadan *Kant*; 'Müşbet felsefe dersleri' olmadan *Comte*, ilâh . . öğretilmi-

ye yeltenilmiştir. Hiç şüphe yok, böyle bir öğretimden de, böyle bir felsefe kütüphanesiyle de ne bir felsefe, ne de türlü türlü felsefe sistemleri beklenemezdi! ¹.

Yapılacak iş, kanaatimizce, ilkin artık «tefelsüf» olmaktan, henüz bilinmiyen sistem veya doktrinlere ait dağınık fikirlerin şöyle böyle yorumculuğunu yapmaktan çok ; gerek tarihi, gerek sistematik bakımlardan felsefenin ne olduğunu, ne şekilde, hangi şartlar altında, hangi yönlerde geliştiğini bilmek ve bildirmek; sonra, böylece bilinen felsefelerin, felsefe sistemlerinin birbirlerine eklediklerini, birbirlerinden neler aldıklarını, birbirlerinin nelerini çürüttüklerini göstermek ; bunları da daima feylosofların kendi eserlerine dayanarak belirtmekti. Anlaşılması için, her disiplinden ziyade, tarihi ile beraber okunması büyük bir zaruret olan felsefe hiç bir zaman bu alandaki ciddi ve tam eserlerden, hele her tarihi disiplin gibi vesika ve şahadetlerden, feylosofların bıraktıkları kendi eserlerinden, metinlerden müstağni kalamazdı. Maalesef, ne yetkin felsefe tarihlerimiz, ne felsefe doktrinlerini sistemli bir şekilde tahlil edecek ve açıklayacak ana, hattâ el kitaplarımız, ne de yabancı bir *dil* bilmiyen felsefe meraklısına veya okuyucusuna bir doktrin sahibi, veya bir sistemin kurucusu feylosofun eser ve düşünceleriyle doğrudan doğruya bir temasla, onlara bizzat nüfuz imkânını sağlayan metin kitaplarımız var ¹. Bu işle yakından ilgilenmesi gereken, görevli olan, şüphe yok, üniversitelerimiz olacaktır. İşte bugün tanıtımına çalışacağımız «Antik Felsefe»yi, bu ihtiyaca cevap veren, bu zaru-

1 Prens Sabahattin, hele Ziya Gökalp ve İzzet bey, Prof. Z. F. Fındıkoğlu. ile sosyal ilimler ve sosyoloji ; Ord. Prof. Sekip Tunç'la psikoloji ve Bergson felsefesi ; Prof. H. Z. Ülken'le felsefi disiplinlerin her alanında verimli ve gelenekleşen hizmetlerikonumuz dışında olmakla beraber - şükranla anmak borçtur.

1 Bu gaye için hazırladığımız "Filozaflara göre Felsefe" yalnız felsefenin ne olduğunu anlatmayı konu edindiğinden felsefe öğretiminin bütününi kavramaktan uzaktır.

reti karşılayan metin kitaplarından biri ; bu uğurlu teşebbüslerden biri sayıyoruz.

Vaktiyi Prof. *Walther Kranz*'in yayınladığı, hem felsefe tarihçilerince, hem de klasik filologlarca ana kitaplardan sayılan, *Hermann Diels*'in «*Die Fragmente der Vorsokratiker. Griechisch und deutsch, 5. Auflage, 1934-1935*» adlı kitabını esas tutmak ve Prof. *E. von Aster*'in türkçe Felsefe Tarihi'nin birinci cildine paralel metinleri içine almak suretiyle hazırlanan bu kitap hem felsefe meraklılarının ve okuyucularının dilimizde- bulacağı eski felsefe metinleriyle doğrudan doğruya temasını temin edecek, hem de felsefe tarihçisinin hükümlerini dayandırdığı asıl düşünceleri bizzat elinde bulundurarak, nihayet onlara kendilerinden önce düşünülenlerle kendi düşünce ve anlayışlarını karşılaştırma ve yüzleştirme imkânını sağlayacaktır.

Öğrenci ve okuyucuyu, felsefi düşünün mahiyetine de uygun olarak, peşin hükümlerden korumak, felsefi düşünceyi verbalizmden, tekerleme malumattan kurtarıp verimli ve yaratıcı kılmak yolunda, yorumlama kabilinden olan her türlü tefelsüften de arınmış eserlere olan büyük ihtiyaç karşısında bu gibi eserleri, şahsi düşünme imkânlarını herkese sağladığı kadar akademik çalışmalara bir materyel teşkil etmesi ve geçmiş çağlara ait fetsefi mahsul-ler üzerinde zihinleri yeniden tahrir etmesi bakımından da — bütün metinleri ihtiva etmemesine rağmen — büyük bir boşluğu doldurmakla değerlendirmek zorundayız.

Eser iki kısımdan mürakkep olup birincide, Yunanistan'da «bir dünya görüşü habercisi, dünya ve hayatın bir yorumcusu» olarak felsefi düşüncenin müjdecisi şair- teolojen Homeros'dan başlayarak dünyanın doğuşu ve şekli üzerine en eski öğretiler, Yedi Hakim ve Milet felsefesi, Pythagoras, Ksenophanes, Herakleitos, Permanides, Empedokles ve sonraki Pythagoras'ırlar; ikinci kısımda da felsefe tarihinde bir yandan Sokrat'a giden yolu açan ve Atina'da ilk yerleşen veya eğleşen feylosof Anaksagoras'dan başlayarak atomcular, ilmi lyonya tababeti, sofistlik, tragedya ve Sokrat'tan önceki felsefe ele alınmakta ; her iki bölümde de bunlara ait seçme "metinler sıralanmakta, öğreti ve

bildirilere yer verilmekte ve her bahis sonuna açıklayıcı ve öğretici kısa notlar eklenmektedir.

Grek felsefi düşünüşünde büyük sistemler devrinin temsilcilerini müteakip ciltlerin konusu olarak beklerken grek felsefesinin, hattâ umumi olarak felsefi düşünce- nin doğuş ve belirişini Homeros ve Hesio- rfos'dan başlamak suretiyle, kanaatimizce bu felsefe-öncesi yaratılış destanlarından ve teogonyalardan, şiirlerden faydalanarak mümkün olduğu kadar gerilere götüren ve her bahsin başında aydınlatıcı, hazırlayıcı kısa ve özlü bilgileti ihtiva eden bu eserin grek düşüncesiyle uğraşanlar için iyi bir kılavuz olacağından da şüphe etmiyoruz. Bu eserde mitik mahsullerden itibaren, felsefi düşüncenin bu ilk şekillerinden nasıl ve ne kadar bir zamanda grek felsefi düşünüşünün çıktığı, bu düşüncede doğu düşüncesinin payının ne olduğu, her halde adım adım değilse de, yer yer müşahede olunacaktır.

Büyük kültür dillerinde bu türlü kitaplara sık sık rasianır ve bunlar o günün düşüncesi ve düşünürleri üzerinde tirsiz kalmadığı gibi öğretiminde de mühim bir yer tutar. Sanıldığı gibi, banlar basit birer tercüme mahsulü olmaktan da çok uzak olup bu çeşit eserleri ortaya koymanın sağlam bir felsefi kültürü olmyanların yetkisini aştığı ve ciddi teliflerden de daha az bir emek gerektirmediği işden anlayanlarca teslim olunan bir gerçektir. Felsefeci olup filolog olmyanlarımızın, filolog olup da felsefeci olmyanlarımızın karşılaştıkları zorlukları bilmek bu gibi eserleri vücuda getirmenin ne kadar çetin bir iş olacağını ; bu yüzden rastlanılacak eksikliklerin ve aksaklıkların da mazur görülebileceğini anlatır. Bunun için eseri hazırlıyan kadar türkçeye çevireni de takdirle anmak gerekir. Esasen hele böyle eski metinleri türkçeye mümkün olduğu kadar açık bir dille çevirmenin zorluklarını bildiğimizden sade ve munis kelime ve ifadeleri yanında bazı kelimeleri, bazı kelime yapılarını ve yazılışlarını teklif etmesiyle de gerçekten değerli bir filolog olan çevirenin felsefe kavramlarının anlatılışındaki yardımını şükranla karşılamaktayız.

Metinlerin, metinli kitapların milli kütüphanemiz, okul ve akademik kurullarımız için ne kadar lüzumlu, öğretici ve yetiştirici olduklarını tekrara hacet yoktur. Bu malzemeli veya malzemeler üzerinde çalışma düşünen ve araştıran genç kafaları sade bilgilendirmekle ve ustalaştırmakla kalmaz, onlara büyük fikir yapılarının anahtarlarını verir ; onları yeni buluşlara, yeni fikir yapıları kurmaya, yeni sentezlere de yöneltir. Genç kafalara insanlık tarihinin en çeşitli ve zengin fikir mahsullerini saklayan bir çağın, - büyük kafaların hakikatin arkasında veya izinde yaptığı bütün bir fikirler denemesini kısa bir zamanda' tekrarlatarak, hattâ yaşatarak daha yaratıcı atılımlarında kullanılmak üzere düşünme ve yapma gücünde büyük tasarruflar sağlar.

Eserin bahis bahis tahlillerini, bu husustaki düşüncelerimizi başka bir yazımıza bırakarak, eser hakkında ve eser dolayısıyla toplu görüşlerimizi kaydederek, şimdilik öğrencilerimize ve felsefe meraklılarına salık vermekle yetimseriz.

Mantık ve İlimler Felsefesi
Doçenti
Hamdi Rağıp ATADEMİR

Türkiye'de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi. T. D. K., İstanbul, I, 1939; II, 1940 [1941]; III, 1942 [1947]. 1589 s.

Hâmit Zübeyr ve İshak Refet, 1932 de *Anadilden derlemeler* başlığı altında Anadolu diyalektolojisine ait mühim bir eser ortaya koymuşlardı. Bu kıymetli eser, Anadolu diyalektolojisi sahasında derin bir boşluğu doldurmuştu. Mamafih derin bir teessüfle itiraf edelim ki Anadolu ağzlarıyla uğraşanlar için birçok kıymetli ve yeni maddeleri ihtiva eden bu eser, memleketimizde hiçbir araştırma mevzuu teşkil etmedi. Malzeme yokluğundan şikâyet eden dilcilerimiz, önlerine konulan bu kıymetli kitaptan istifade etmek şöyle dursun, belki varlığından bile habersiz kaldılar. Bu maddelerin kıymet ve ehemmiyeti daha çok Avrupa âlimleri tarafından takdir olundu. *Anadilden derlemeler*'in Anadolu diya-

lektolojisine ait bilgilerimizi muhtelif bakımlardan zenginleştirdiği pek doğru olarak kaydedildi.

Türk Dil Kurumunun çıkardığı bu yeni eser de Anadolu ağzlarıyla uğraşanlar için birçok kıymetli ve zengin malzemeyi ihtiva etmektedir. Muhtelif toplayıcılar tarafından toplanmış olan bu maddeler arasında, aile hayatına ve ev idaresine ait birçok kelimelerden başka, halk âdetlerine, halk sanat ve edebiyatına, doğum ve ölüm hâdiselerine, çocuk oyunlarına, içtimai hayat ve münasebetlere, mânevi kültür meselelerine, göçebe unsurların hayat ve faaliyetlerine, zanaat vs meslek işlerine, ziraat aletlerine, avcılık ve balıkçılığa, ticaret muamelelerine ve umumi hayata ait yeni bilgi ve tanıklar vardır. Etnografya, folklor, dil tarihi ve bilhassa diyalektoloji için bu kadar zengin ve kıymetli maddeleri ihtiva eden bu mühim eser, umumiyetle dilcilere ve bilhassa diyalektoloji meseleleriyle uğraşmak isteyenlere birçok yeni mevzular veriyor.

Dergi'nin verdiği maddeler sayesinde Türk dil yadigârlarına ait birçok meseleleri aydınlatmak kabildir. Bu bakımdan ufak bir örnek olarak *ilek* kelimesini zikredebiliriz. «İncir» mânasına gelen bu kelimeye yalnız bir defa *Kitâb-al-idrâk-lî-lîsân-al-Atrâk* başlıklı eserde tesadüf olunun Abû Hayyan'ın meşhur eserini bastıran A. Caferoğlu, bu kelimeyi «incir» diye tercüme etmiştir ki tamamiyle doğrudur. Şimdi, bu eski kelimeyi teyid etmek için, Türk Dil Kurumunun çıkarmış olduğu eserde gördüğümüz bir-iki kaydı zikrederim s *Dergi'* de verilen bilgiye göre, *ilek incir* Aydın'da «erkek incir, baba incir» mânasına gelmektedir. Buna ilâve olarak, *iğlek* kelimesinin Denizli, Milas ve Aydın'da «baba incir, deli incir», *ilikçe*, *ilikçe* kelimesinin Alanya'da «aşılama için dişi incir ağacına asılan erkek incir», *ilikge* kelimesinin Akseki'de «ham incir», *hilik* şeklinin Aydın ve Denizli'de «incir ağacı» mânasına geldiğini söyleyebiliriz.

Sonra, bu eserin verdiği bilgiye dayanarak, *gfj!* kelimesini de aydınlatabiliriz. Bu kelime meşhur Leyden yazmasında yalnız bir defa geçer. Bu yazmanın âlim na-

A. Ü. D. T. C. F. *Dergisi*, F. 35

şiri, M. Th. Houtsma, «dreijähriges Schaf» mânasına gelen gf¹ kelimesinin okunuşunu tâyin edememiştir.

Houtsma tarafından okunuşu tâyia edilemediği cihetle *Ein türkisch-arabisches Glossar*'da bu şekilde bırakılan kelimenin *ögeç* diye okunacağını tahmin edebiliriz. Zira bizim fikrimize göre, bu kelime *Dergi*'de: rasgeldiğimiz *ögeç* 1. «bir yaşından dört yaşına kadar olan erkek koyun»; 2. «kösemen»; 3. «enenmiş koyun»; 4. «koç»; 5. «dört yaşındaki erkek keçi» kelimesiyle sıkı sıkıya bağlıdır. *Dergi*'de bu kelimenin *ögeç* diye okunacağını teyideden daha başka tanıklar da vardır: *ögeş* «kuzunun biraz büyüğü»; *Skeç* «üç yaşındaki erkek keçi»; *öneç* «iki yaşında erkek koyun»; *öveç* «kösemen»; 1, 2, 3, 4 yaşlarında erkek koyun; enenmiş erkek keçi ve koyun»; *öveyş* «üç yaşındaki dişi keçi»; *höğüç* «ögeç, iki yaşında koç». «Bir yaşında erkek koyun» mânasını ifade eden *eveç* şekliyle 1. «üç-beş yaşlarında burulmuş, enenmiş koyun veya keçi»; 2. «üç-dört aylık kuzu» mânalarına gelen *üveç* şekli de bu kelimeyle alâkalıdır. Hâmit Zübeyr ve İshak Refet *Anadilden derlemeler*'de bu kelimeyi *ögeç*, *öveç*, *öveç* tarzında tesbit etmişlerdir. Hüs-nü (*Kayseri sözlüğü*) *ögeç* kelimesinin Kayseri'de «iki yaşındaki erkek koyun» mânasında kullanıldığını kaydettiği gibi, Ömer Asım Aksoy da *Gaziantep* «ağzı'nda bu kelimeyi *oveç* «üç yaşında erkek davar» şeklinde yazmıştır. Anadolu'daki köy isimleri arasında *Öveçler*, *Öveçli* gibi bu kelimeyle alâkadar birtakım isimler olduğu gibi, *Öveç-ağdı* adını taşıyan bir köy de vardır (*Türkiye'de Meskûn Yerler Kılavuzu*. Ankara, 1946. II, 896).

İşte bu izahat, *Dergi*'nin, tıpkı *Anadilden derlemeler* gibi, Anadolu ağzlarına ait bilgilerimizi birçok bakımlardan zenginleştirdiğini gösterebilir. Mamafih bu eserin neşrinden sonra *Anadilden derlemelerin* kıymet ve ehemmiyeti azalmamıştır. Çünkü *Dergi* için *Anadilden derlemeler*'den hiç istifade edilmemiştir.

Eserde tashih ve izaha muhtaç birtakım tanıklar da göze çarpıyor. Meselâ *ikistir* «kevgir», *marman* «yaşlı koyun», *mora* «domuz yavrusu», *ozhuk* «yaylalarda

yağ ve peynirin saklandığı mağara» kelimeleri gibi.

ikistir kelimesi hakkında *Dergi*'de ancak bir tanık vardır: *ikistir* «kevgir» (Eskişehir). Bu kelime ile, yine «kevgir» mânasını ifade eden *iliştir*, *iliştir* kelimesi arasında sıkı bir münasebet olduğu pek açıktır. Bu *iliştir* şeklinin Anadolu'da geniş bir sahada kullanıldığını, *Dergi*'de zikredilen tanıklardan öğreniyoruz. *Anadilden derlemeler*'de bu kelime *iliskir* «makarna süzmek için kullanılan bakır delikli kap» ve *iliştir* şekillerinde geçer, *ikistir* şeklinin de bundan başka bir şey olmadığı kolaylıkla kestirilebilir.

Marman kelimesi hakkında da eserde yalnız bir kayıt mevcuttur. Buna göre, Kayseri'de bu söz «yaşlı koyun» mânasında kullanılır. Bu kelime ile, 1. «üç yaşına girmiş koyun»; 2. «dört yaşını bitiren erkek koyun»; 3. «dört yaşına girmiş ve burulmuş keçi»; 4. «iki yaşında toklu»; 5. «beş yaşında burulmuş koyun» mânalarına gelen *mazman* sözü arasında bir münasebet olduğu *Dergi*'de kısaca kaydedilmiştir. Bizim tahminimize göre, *marman* şekli, *azman* 1. «üç yaşında erkek koyun»; 2. «teke, enenmiş keçi, dört yaşından yukarı davar, beş yaşından yukarı davar, üç-dört yaşında doğurmamış keçi» kelimesiyle alâkadar olan *mazman* kelimesinden başka bir şey değildir. *Anadilden derlemeler* de *mazman* «koyunun dört yaşlısı» tarzında tesadüf edilen bu kelime, *Gaziantep* ağzı'nda *mazman* «dört yaşından büyük koyun ve keçi» şeklinde geçer. *Azman* ile *mazman* şekilleri arasındaki münasebet hakkında burada izahata girişmek istemiyoruz. Zira yakında başka bir yazımızda bu enteresan meseleden ayrıca bahsedeceğiz.

Sonra, *mora* «domuz yavrusu» (Dereköy «Kırklareli») kelimesi de tashihe muhtaçtır. Bize göre, bu kelimeyi *moza* diye düzeltmek iktiza eder. *Dergi*'de edindiğimiz bilgiye göre, «domuz yavrusu» mânasına gelen bu *moza* kelimesi Anadolu'da pek yayılmıştır ve bu, *moza*, *poza*, *mozak*, *pozak*, *mozalak* gibi birtakım şekillerle alâkadar olan bu kelimenin eskiliğini göstermektedir. Bütün bu tanıklar, *mora* şeklinin de bunlardan ayrı bir kelime olamayacağını gösterebilir, sanırız.

Son olarak, «yaylalarda yağ ve peyn-

nirin saklandığı mağara» mânasına gelen *ozbuk* kelimesini de düzeltmek icabeder. Bu kelime ile, *opruk* 1. «dağlardaki volkanik kuyular, çukurlar»; 2. «ovalarda akar suların yolda buldukları delik ve çöküntü»; 3. «yaylalarda içinde yağ ve peynir saklanan tabii mağara»; 4. «zindan»; 5. "birikmiş derin ve durgun su»; 6. «taşlık, kayalık yer»; 7. «yokuş» kelimesi arasında bir münasebet olduğu kısaca zikredilmiştir. *Opruk* kelimesi, *obruk* 1. «dağlardaki volkanik çukurlar»; 2. «tabii mağara»; 3. «yaylalarda içinde yağ ve peynir saklanan tabii mağara» şekliyle sıkı sıkıya bağlıdır, işte bizim fikrimize göre, *ozbuk* kaydı, bu *obruk* şeklinden başka bir şey olamaz. Bu sebeple, *ozbuk* şeklini *orbuk* diye düzeltmek iktiza eder. *Anadilden derlemeler*'de *obruk* 1. «beş-on metre derinliğinde, ağzı sathı arza açılmış içi geniş mağara»; 2. «yağ ve peynirleri sıcağın muhafaza edecek mağara» şekline tesadüf edildiği gibi, *opruk* 1. «yer çöküntüsü»; 2. «yer çöküntüsünde meydana gelen gölcük» şekli de geçer. *Anadilden derlemeler*'de tesadüf edilen *örbük* «mağara, kuytu mahal, opruk» kelimesi *obruk* şekliyle alâkadardır, *Örbük* şekli *Dergi*'de yoktur¹.

Bize göre, *Dergi*'nin en büyük kusuru, her şeyden evvel, maddelerin tasnif ve tertibinde en basit usullerin geçilmesidir. Maddelerin tanziminde tatbik edilen usuller, eserden istifade imkânını çok tahditmiştir. Meselâ *puşar* 1. «kuyu, pınar»; 2. «çeşme», *piyar* «pınar», *povar* «çeşme», *paharl*, «pınar, çeşme»; 2. «akar su», *bahar* «gusülhane», *muğar* «akarsu mecrası», *muhar*

«çeşme, pınar», *miyar* «akarsu, kaynak» gibi *pınar* kelimesiyle alâkadar birtakım şekiller eserin muhtelif yerlerinde zikredildiği gibi, *oltan* 1. «kesildikten sonra dikilmek üzere hazırlanmış yemeni, çapula»; 2. «yemenilerde yüzü göne bağliyan büyük dikiş»; 3. «ayakkabıya vurulan pençe» kelimesiyle bağlı *ortan* 1, «yama pençe»; 2. «yemeninin yüzü ile gönünü birbirine bağliyan dikiş», *altan* «çarık delindiği vakit iç taraftan konulan yama», *foltan* «eskimiş ve genişlemiş çarık», *holtan* 1. «delinmiş çarıklan yamamak için deriden yapılan örgü»; 2. «çarıkla giyilen bir çeşit dolak» ve *voltan* «çarık deliğine konan gön parçası» şekilleri de muhtelif yerlerde kaydedilmiştir. Mamafih asıl mühim olan nokta bu şekiller arasındaki münasebet ve alâkanın tasrih edilmemesidir. Eğer birbiriyle alâkadar bütün şekiller toplu olarak kaydedilseydi, eserden istifade imkânı çok kolaylaşacaktı. Halbuki bu dağınıklık karşısında, bizi alâkadar eden herhangi bir kelimenin Anadolu ağızlarındaki şekillerini öğrenebilmek için, hemen bütün eseri tetkikten başka çare yoktur.

Sonra, *Dergi* için yalnız yerli halk arasında kullanılan kelimeleri toplamak icabederdi. Halbuki eserde Balkan ve Kafkasya muhacirlerinden alınmış birtakım kelimeler sık sık göze çarpıyor. Meselâ *bıçka* «kibrit» (Rusça); *biba* «kaz yavrusu» (Bulgarca); *çibir* «tahta fırçı» (Bulgarca); *gaber* «gürgen ağacı» (Bulgarca); *isteken* «çay bardağı» (Rusça); *kırpa* 1. «bez parçası»; 2. «mendil, yağlık»; 3. «peçete» (Bulgarca); *korta* 1. «içinde üzüm çiğnenilen şıra teknesi, şirahane»; 2. «çeşme yalağı» (Bulgarca); *koşa* «örülmüş saç» (Bulgarca); *kotak* «erkek kedi» (Bulgarca); *maçka* «dişi kedi» (Bulgarca); *meşik* «ekin çuvalı», *meşük* «çuval» (Rusça); *müşük* «sigara ağızlığı» (Rusça); *osfen* «üvendire» (Bulgarca); *parayak* «örümcek» (Bulgarca); *pinga* «para kesesi», *pinka* «meşinden yapılmış çakmak veya tütün kesesi», *punka* «meşinden yapılmış kav ve çakmak kesesi» (Rumence); *serubek* «ejderha» (Karaçayca); *som* «bir nevi büyük balık» (Bulgarca); *tor* «yakılan sığır tezeği» (Bulgarca); *vedre* «tahta kova, külek», *bedre* «kova» (Rusça veya Bulgarca); *veriga* «baca zinciri» (Bul-

1 Buna benzer yanlış kayıtlara *Anadilden derlemeler*'de de raslanır. Meselâ "yarasa,, mânasına gelen *kayışkanat* kelimesi gibi. Tahtacılar arasında Yusuf Ziya Bey tarafından tesbit edilen bu kelimeyi *kayışkanat* şeklinde düzeltmek icabeder. *Anadolu'da kayışkanat kelimesi yarasa, yelemse, yelese* kelimeleriyle müteradif olarak "yaraşa,, mânasına eskiden beri kullanılır. *Kayış kanat* "yarasa,, tâbirine *Anadilden derlemeler*"de tesadüf edildiği gibi, *Dergi*'de de *kayışkanat* "yarasa,, şeklinde bir kayıt vardır. *Kayışkanat* şeklini *Dergi*'de rasg-eldiğimiz *derikanat* tabiriyle de teyidedebiliriz. Yusuf Ziya Beyin *kayışkanat* kelimesini Arap harfleriyle zaptettiği anlaşılıyor. Kelimenin OU5 (JSJö) şeklinde yazılması, *kayışkanat* tâbirini bilmiyen *Anadilden derlemeler* nasırlarını şaşırtmıştır.

garca); *yarem* «boyunduruğun kenarlarına sokulan uzun demir çubuk, zelve» (Bulgarca); *yatka* «ceviz içi» (Bulgarca) kelimeleri gibi. Anadolu diyalektolojisi için bu tanıkların hiçbir kıymeti yoktur.

Türk Dil Kurumunun bu kıymetli malzemeyi toplayıp ortaya koyması. Türk diyalektolojisi için ciddi bir kazançtır. Yalnız, diyalektolojinin bütün icaplarına riayet edilerek toplu bir Anadolu ağızları lügati vücade getirilmesi ihtiyacı, bu eserin neşriyle zail olmamıştır. *Anadilden derlemeler*'a neşrinden beri Anadolu ağızlarına ait elde edilen birçok yeni maddeler, böyle geniş bir eserin vücade getirilmesini kolaylaştırmıştır. Genç dilcilerimizin de 6u türlü faaliyetlerde bulunmalarını ve bu sahayı daha iyi işlemelerini, Türk dili tarihi araştırmalarının inkişafı için şiddetle temenni ederken, Türk Dil Kurumunu hu faydalı çalışmalarından dolayı tebrik ederiz.

HASAN EREN

Milletlerarası fonetik işaretleriyle KONUŞMA DİLİMİZ, *Turgut Erem • Nureddin Sevin • İstanbul 1947 - Millî Eğitim Basımevi, 230 sayfa **.

Turgut Erem ve Nureddin Sevin'in birlikte çıkarmış oldukları «Milletlerarası fonetik işaretleriyle Konuşma Dilimiz» adlı ve 230 sayfa tutan eser, bu vadiye yıllardönberi duyulan boşluğu doldurmak için savaşımların öncüsü mevkiini cidden almış bulunmaktadır. Müelliflerin sözlerinden anladığımızı göre, bunu türkçede vurgu v. s. gibi eserler takibedecektir. O günleri de sabırsızlıkla beklediğimizi açıklamak bizim için zevkli bir vazifedir.

Eser, üç temel bölüme ayrılmaktadır: I. - Başlangıç, II. Fonetik, III. - Diksiyon.

I. - Başlangıç; 1) maksat ve gaye, 2) akustik hakkında genel bilgiler, 3) dil nedir? 4) bir dil neden güzel veya çirkindir? 5) Standart dil olmak üzere ayrıca beş kısma bölünmüştür. Müellifler, maksat ve gayelerinin, konuşulduğu anda hava olup giden sözlerimizi imlânın muktedir olamayacağı şekilde milletlerarası fonetik

* Matbaada fonetik harfler bulunmadığı için konulamamıştır.

işaretleriyle tesbit etmek olduğunu açık ve etraflıca anlattıktan sonra, akustik hakkında genel bilgi veriyorlar. Bu ikinci kısımda şada, perde, ton kalitesi, söz, ses uygunluğu, tannanlık tarif edilip incelenmektedir. Burada anlayamadığımız bir nokta, akustik hakkında genel bilgi verilirken, nasıl olup da "Söz,, gibi daha ziyade genel dilbilimi ilgilendiren bir bahsin araya karıştığıdır. Fikrimizce bu eserin sayfaları arasında "söz,, e de dört sayfa gibi daracık bir yer vermek yersizdir. Kaldı ki, başlık olarak "söz,, konulduktan, iki üç cümle ile "söz,, değil, "söz sanatı,, anlatılmak istenildikten sonra, hemen yazıma meşine ve onun ardından da imlâ meselesine geçilmektedir. Hemen yukarıda söylediğimiz gibi, olsa olsa buraya "Söz sanatı,, başlığını koymak ona göre bunun tarifini yapmak daha çok yakışık alırdı.

Birinci bölümün üçüncü kısmını "Dil nedir?, teşkil ediyor. Fikrimizce bu kısma, maksat ve gayesi belli böyle bir eser içinde hiç ama hiç lüzum yoktu. Çünkü "dil,, denilen semboller sisteminin ne olduğu, nasıl meydana geldiği ve saire gibi dil meseleleri üzerine değil böyle onbeş sayfalık söz söylemek, ciltlerle yazı doldurmak kabildir ve doldurulmuş olduğu halde bile henüz o muammanın ne derinliğine temamiyle nüfuz edilmiş, ne de bütün meseleleri bir sonuca hağlanabiimiştir.

«Dil» bahsini «bir dil neden güzel veya çirkindir?» başlığını taşıyan bir başka bahis takibediyor. Bu kısım da ayrıca a) müzik ve dil, b) söz ve güzel ses. c) konuşma dilimizin güzelliği parçalarını içine almaktadır. Bu bahis içine giren meseleler büyük bir vukuf ile incelenmiş bulunmaktadır. Ancak "*kelimeler taş devri kabilelerinin dilinde tek heceli terennümlerden ibaretti; bugün bile Okyanusların ortasındaki ıssız adalarda hâlâ taş devrini yaşayan kabilelerin dilinden bunu anlamak kabildir*,, (S. 38 ö.t.) sözlerinden bizim çıkardığımız mâna, kelimelerin iptidaî dillerde tek heceli olduğu ve bunların da muhtelif şekillerde terennüm edilir gibi çıkarıldığıdır ki, böyle bir iddia yersiz olmamakla beraber dayanaksızdır. Çünkü dillerin hangi yolu takibederek geliştiği, yani tek hecelilerden bükümlülere doğru mu, yoksa bükümlülerden tek hecelilere doğru mu tekâ-

mül ettiği lengüistikte henüz halledilmemiş meselelerden biri olarak önümüzde durmaktadır. Eğer bu iddia doğru olsaydı, o zaman birçok buna benzer belirtileriyle bizzat İngilizcenin iptidaileşme yolunda haylıca mesafe katetmiş olduğunu söyleyebilirdik.

Yine bu kısımda vokaller, güzel ve çirkin olmak üzere ikiye ayrılmıştır. «Müskinin şaşmaz mihengiyle tayin edilmiş olan medeniyetin insan dilleri üzerinde güzel'le çirkin'i ayıran makyasını (S. 40) biz de burada bir an için kabul edelim; fakat itiraf edelim ki, çirkin seslerden güzel seslere doğru mütemadi bir kayma, bir geçiş olduğunu göstermek için daha sonra (S. 42) verilen misaller bizi bir parça hayrete düşürdü: bildiğimiz üzere Amerikan İngilizcesi İngilizceden çıkmıştır; yoksa İngilizce Amerikan İngilizcesinden değil. . . Şu halde gelişmenin Amerikan İngilizcesi > İngilizce istikametini değil, onun tam aksi istikameti takibetmesi gerekir, öyleyse, bir gelişme bahis mevzuu olduğu takdirde, bunun İngilizce (a) > Amerikan İngilizcesi yayvan (e) veya (ae) şeklinde belirmesi lâzımdır ve bu şık akla daha yatkındır. Bu takdirde ise (e) ve (ae) vokalleri de, tabii gelişmeye göre, (a) dan daha güzel olmak icabeder; yoksa burada dilde güzel'e doğru hiç bir çaba mevcut değildir demek daha yerinde olur.

Birinci bölümün beşinci kısmını teşkil eden «Standart dil» in, müsaade edilirse, yalnız başlığına ilişecegiz- Biz «okumuş yazmış, fakat hiç bir hocanın veya zümrünün tesiri altında kalmadan sağduyunun sevkettiği şive ve telâffuzla konuşanların dili" ne, hiç olmazsa Türkçe kökten yapılmış olan, «kamul dil» terimini tahsis ediyoruz. Çünkü, müelliflerin de itiraf ettikleri gibi, gerçekten «standart sözü bazı kimselerin aklına sabit ve değişmez mânasını getirebilir»; o halde bundan mümkün olduğu kadar sakınmak gerektir.

Kitabın ikinci bölümü fonetiğe hasretilmiştir. Burada fonetik bilimi hakkında bilgi verilmekte, konuşma organları ve bunların görevleri izah edilmekte, milletlerarası fonetik işaretleriyle Türkçe imlâ harfleri arasında ufak bir karşılaştırma yapılmakta ve konuşma dilimizin standart sesleri anlatılarak bu bölüm de bitirilmektedir. Bu bölümde incelenen Türkçenin"fo-

nemleri üzerinde bir parça durmaktan kendimizi anlamıyacağız:

Müellifler **ğ** harfinin lüzumsuzluğuna kanidirlir; çünkü bu fonem kamul Türkçe telâffuzda yeri olmayan fazla bir harftir (S. 90). Halbuki fikrimizde vaziyet hiç de öyle 'değildir; kamul dilde **ğ** fonemi bazı yerlerde, gayet hafif de olsa, telaffuz olunur. Fonetik yazı ile bu fonemi (**ɣ**) işaretiyle gösterdiğimizize ve fonemlerin hafif telaffuz olunanlarını satır seviyesinden biraz yukarıya yazdığımızı göre, müelliflerin (S. 127) deki [ja: kəpəpəzəndə yz: mur ja: roen ja: ləkədyj ja: kup ja: dyə ja: vɛrə 'jə: hu: ja: vɛr ja: kubz ya: vɛr., dedi] cümlesini [ja: kəpəpəzəndə ja: ymur ja: ɣərəsə (hatta ja:ɣərəsə) ja: ɣləkd- zj ja: kup ja:ɣdyj ja: vɛrə ja: hu ja: vɛr ja' kubz ja:ɣ vɛr dedi] şeklinde ve **ğ**=(**ɣ**)

fonemini kullanarak telaffuz edersek, herhalde kamul dile aykırı bir telaffuzda bulunmamış oluruz*. Bunun gibi *bağlad, yiğit, çağlayan*, gibi kelimelerin telaffuzlarının da (tɛx: la jən), (bɛ: ladj) ve (jɛ: t) değil, (tɛɣlɛjən), (ba. ɣlədj) ve (jɛjɛt) şekillerinde olması lâzımdır.

Kamul Türkçe telaffuzunda bulunup bulunmadığı araştırılacak fonemlerden biri de (³) fonemidir. Bu fonem, oynaklanma bakımından fonetikte pasif bir vokal olarak tanılır; sestən yana ise zayıf, enerjisiz bir vokaldır ve bu yüzden de mırıltı tonu, mırıltı fonemi gibi türlü adlar altında anılır. Kamul Türkçede bu foneme tesadüf etmek güçtür. Bu sebepten (S. 155) deki misallerin hemen hepsi (³) ile değil, (¹) ile telaffuz edilmek gerektir: (bakınd- ja), (kapıda), (jakındzei) v. s. gibi.

Üzerinde durulması gereken başka iki fonem de (⁴) işareti ile gösterdiğimiz sertdamak n'si ve (⁵) işaretini tahsissettiğimiz yumuşakdamak n'sidir. BuulardaD birincisine, seyrek de olsa, değil kamul Türkçede hatta diyelelerde bile tesadüfetmek güçtür. Hiç bir zaman *çingene, çengi, çelenk, çengel* kelimelerinin (tɛjɛjənɛ), (tɛɛjɛji), (tɛɛlɛnɛ), (tɛɛjɛlɛ) şeklinde ve bir sertdamak n'si ile telaffuz edildiğini duymadık. Buradaki a, [j] ve [ɛ] nin tesiriyle oynak-

* Bu cümlelerin her iki yazılışı 'birbirine karşılaştırılınca verilen misaldeki başka aykırılıklar da kendiliğinden meydana çıkar.

lanma noktası dişlerden bir parça daha geriye çekilmiş bir palatal n dir; yoksa fonetikte bu işaretle gösterilen İtalyanca veya Fransızca gn değildir (itsl. *campagna* — [kɑmpɛɲa]); hatta o kadar değildir ki, müellifler aynı çengi kelimesini daha sonra (S. 146) alelade n ile yazmışlardır.

Fikrimizce aynı sakilde bir yumuşakdamak n'si olan [ŋ] de kamul Türkçede yoktur. Eserde verilen [kɑŋgɑ], aŋkɑrɑjɑ, ɪzɑ-ŋkɪrɪdɑɔ, sɑŋgɑr, mɑŋgɑldɑ, kɑzɑŋkɑlpɑ] gibi misallerin hepsinin yerinde bayağı bir n bulunması icabederdi; ancak teslim etmek lâzımdır ki, bu n'nin oynaklanma yeri (k) ve (ɣ) nin oynaklanma yerine uygundur. Yoksa bu, milletlerarası işaretle gösterilen ve meselâ Almancada, İngilizcede mevcut olan (Alm. lang [kɑŋ] yahut İngil. longer [lɔŋ]) velar n değildir. Kamul Türkçedeki (ŋ), müelliflerin de işaret ettikleri gibi, bağımsız bir karakter taşımaz.

Dikkat nazarımızı üzerine çeken bir fonem de (ɣ) yarı-vokali olmuştur (S. 131). Bize öyle geliyor ki, bu foneme Türkçeden misaller bulmak için epeyce zorlanılmıştır. Bunu bize ms. Fransucada bol bol rastlanan bu fonemle "konuşma dilimiz,, de verilen misallerdeki bu yarı-vokal arasında bir mukayese açıkça gösterecektir. Ms. Frans. *huit* [ɣit], *nuît* (nɣi); halbuki Türkçe *köşeyi* [kœʃeji] ("konuşma dilimiz,, de [kœʃeji]), yahut *yürer* [jyryrɪniz] konuşma dilimiz,, de [jyryrɪniz]) v. s.

Yine mühim noktalardan biri de Türkçede burun vokallerinin bulunup bulunmadığı meselesidir. "Konuşma dilimiz,, de iddia edildiğine göre n den sonra [z, s, ʃ, j, i] fonemleri geldiği takdirde n den önceki vokal burun vokali haline girer ve bu konson düşer. Halbuki vaziyet hemen hemen tersine olmuştur: değil Türkçe kelimelerde bu durumdaki vokaller, hatta asıl dilinde burun vokali olan fonemler bile Türkçeye iğreti olarak girince, burun vokalliğinden az çok kaybetmişlerdir. Ms. [sɑʃɑr] veya [döʒuʃ] kelimelerindeki burun vokalleri bile Türkçede hemen hemen vokal + o şekline girmiştir; nerde kaldı ki ms. manzara [mɑzɑrɑ], dünya [dɣjɑ], ense [ɛsɛ] ve menşur (meçur) gibi kelimelerdeki vokaller burun vokali telaffuz edilsin.

Bu ve bundan önce üzerinde durduğumuz daha birkaç misâl gösteriyor ki, önmümüzdeki bu fonetik eserinde bir fikir hâkim olmuştur: bilerek veya bilmiyerek, hemen hemen bütün milletlerarası fonetik işaretlerine Türkçede de birer karşılık bulmak ve onun kamul dilimizde de mevcut olduğunu göstermeğe çalışmak. Bu uğurda telaffuzların pek fazla zorlandığı hissi uyanmaktadır. Deneme ve dinlemeler esnasında herhangi bir kelime veya birleştirmede filân veya falan fonem işitilmek istenilmiş ve ancak böylece işitilmiştir. Ms. *kervan* [kɛrvɑn] kelimesinde b i [ɛ] u r u n vokalinin görülmek istenilmesi («konuşma dilimiz» de [kɛrvɑ]), hatta [e] = kapalı e'nin bulunuşu, bundan başka hiç bir şey hamledilemez.

Pek o kadar önemli olmamakla beraber, yine üzerinde durmak zorunda kaldığımız noktalardan biri de verilen misallerde çok defa bahis konusu fonemin kelime başında görülmesidir. Fonemin, kelime başında olduğu gibi ortasında ve sonunda bulunduğu göre de misaller verilmiş olması bu çeşit eserlerde dahâ fazla aranan bir keyfiyettir.

Kitabın üçüncü bölümü olan diksiyon, yetmiş sayfa içine sığmıştır. Bu kadar geniş bir mevzuu, bu kadar dar bir çerçeve içerisine sığdırmak büyük bir hüner ister. Yalnız burada büyükçe konuşma parçalarına daha fazla yer verilmiş olması çok arzu edilirdi. Diksiyon bölümü de 1) diksiyon nedir? 2) seslerde uzunluk ve kıymet, 3) benzeşme, 4) hece. 5) vurgu, 6) nefes gurupları, 7) entonasyon ve melodi gibi yedi bahsa ayrılmaktadır. Bn bahislerin her biri büyük bir vukuf ve veciz bir şekilde incelenmiş bulunmaktadır. Ancak fonetik yazıyla gösterilen parçalarda virgül, nokta gibi noktalama işaretlerinin kullanılmaması gelenek olduğu halde, fonetik harflerle yazılı bulunan bazı metinlerde şurada burada virgül veya noktanın yer bulmasını, bu işte acemi müretteplerin ve musahhihlerin kusuru olarak kabul edeceğiz. Zaten kitapta sık, sık tesadüf edilen ve insana ne diyeceğini şaşırtan baskı yanlışları da buna işaret etmektedir sanıyoruz.

Ord. Prof. HERBERT W. DUDA:

***Tevfik Fikret Akgüz, Kenan:** (Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi yayımları ; 56, Türk Edebiyatı Serisi: I), Ankara, 1947 (Sakarya Basımevi), 354 s., metin içinde 4 plân ve 42 resim. 8°.

Tanınmış Türk sosyoloğu ve medeniyet mütefekkeri Ziya Gökalp, Tevfik Fikret-i (Doğumu: İstanbul, 1867, ölümü: aynı şehir, 1915), hizmeti «Türk edebiyatını asrileştirme ve insanileştirme» olan bir dehâ olarak tavsif etmişti¹. Ziya Gökalp'in bu tavsifi, Tevfik Fikret zamanının pozitivist terakki idealine ve Türkiye'nin mütâkip asırda milliyetçiliği ön plâna alan medeni ilerleyişine uygun düşünmekle beraber, şâirin san'atkâr cephesine uymaz. Bugünün Türk'ü için Tevfik Fikret'in eserlerini dil bakımından bir anlaşılmazlık örtüsü artık tamamıyla kapamış olmasına rağmen, aydınlarda, kendisinde büyük bir şahsiyet ve şiirlerinde Türk dehâsının genel bir ifadesini görmek şuuru asla kaybolmamıştır. Onun Batı hayat ve şiirine götüren mısraları, eserini, açık bir tarzda, şekil ve ruhça' Osmanlı klâsiklerine bağlı oluştan kurtararak yeni Türkiye'nin mâ'nen ve maddeten yaşamakta olduğu modern hayatın realitesine götürür, öyle anlaşılıyor ki, Türk devrimi bir tekâmül ve kendine gelme safhasına intikal edince, Tevfik Fikret'in şahsiyet ve eserinin bugünküler için yeniden ele alınması pek tabii olmuştur.

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Edebiyatı Doçenti Kenan Akyüz, Tevfik Fikret hakkındaki çok dikkate değer eserinde, yalnız yukarıda bahsedilen ihtiyacı karşılamakla kalmamış, aynı zamanda, modern edebiyat incelemelerinin metodik bir şekilde hazırlanan monografiler üzerine kurulabileceği

hakikatini de tatbik alanına koymuştur. "Modern Türk Edebiyatı,, (Edebiyat-ı cedide) üzerinde yaptığı isabetli bir kuşba-kışından sonra (s. 7-18), müellif şâirin çok mafassal bir biyografisini veriyor (s. 19-136). Bir biyografinin de sınırını aşarak yarım asırlık Türk hayatına tam bir nüfuz sağlayan bu bölümü, Tevfik Fikret'in karakterinin anlatılması (s. 137-152), edebî şahsiyetinin gelişim safhaları (s. 153-188), üslûbu ve nazım tekniği (s. 189-240) ve temalar (s. 241-300) tâkib ediyor.

Eserin sonunu Tevfik Fikret'in etkileri ve Türk edebiyatındaki yeri (s. 301-306) ve nihayet Tevfik Fikret'in Kübâb-ı şikeste², Halûk'un Defteri³, Rübâb'ın Cevabı⁴, Şermin⁵, ve Târih-i kadîm¹⁵ gibi yalnız bilinen eserlerinin değil, muhtelif dergilerde dağı-nık olarak bulunan bütün manzumelerinin emekle vücade getirilmiş bir bibliyografyası teşkil ediyor. Ayrıca, mensur eserlerinin toplanmış olması da çok değerlidir: Bunlar dört mensûre, yani sadece «nesir» diye de adlandırılan tipik bir Türk edebî şekli -bir nevi mensur lirik parça-, dört hikâye, birçok makale ve eserler (musahabeler), özel mektuplar ve resmî muhabereleler. Burada, aynı zamanda, Tevfik Fikret'in pek az olan ve Fransızcadan yaptığı tercüme-lerden de bahs olunmakta; ancak bunlardan yalnız ikisinin müellifi zikr edilmektedir: François Coppee ve Alphonse Dâudet. Eserin önemli bir zeylini ise, Tevfik Fikret bibliyografyası teşkil eder. Yalnız, burada, Jean Dery'nin 1939 da Türklük dergisinde çıkan bir makalesinden, İslâm Ansiklopedisinde Th. Menzel'in Tevfik Fikret maddesinden başka sadece Türkçe yayımlara yer verilmiştir. Paul Horn'un eseri⁷ ve Türkçe olmıyan diğer araştırma ve tercümeleler, yazık ki, dikkate alınmamıştır. Eserin sonunu teşkil eden isim indeksi de faydalıdır.

Akyüz'ün Türk edebiyatı ve ondaki

3. Birinci baskı : 1911, İkinci baskı: Halit Fahri Ozansoy tarafından, İstanbul, 1945.

4. Birinci baskı : 1911, İkinci baskı : Halit Fahri Ozansoy tarafından, İstanbul, 1945.

5. Birinci baskı î 1911, İkinci baskı: Türker Acaroğlu tarafından, Ankara, 1946.

6. Birinci baskı, tarihsiz olarak Arap harfle-riyle; ikinci baskı : Hasan Âli Yücel tarafından, İstanbul, 1923.

a Viyana'da çıkan "Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes, 51. Bd. (1948) „ derisinde yayımlanmıştır.

1. Bk. Ziya Gökalp. Tevfik Fikret ve Rönesans, Muallim derg-işi, nüsha-yı mahsusası, 1333 (1917), s. 422.

2. İlk baskı : 1900, beşinci baskı : Doç. Mehmet Kaplan tarafından, İstanbul, 1945.

türlü cereyanlar hakkında derin bir bilgisi olduğu anlaşılıyor. O, Fransız edebiyatının etkisi altında meydana gelen hareketleri biliyor. Bize, kapıyı Batıya açan Tanzimat edebiyatından Edebiyat-ı cedide'ye giden yolu gösterdiği gibi, en dikkate değer siması Tefik Fikret olan ve Servetifünun dergisi etrafında toplanıp yeni bir teknik ve sanat ideali getiren şâir ve edipleri de tanıtıyor. Tanzimat edebiyatının geniş halk tabakalarının anlayabileceği bir edebî dil kurmak istiyen yolgösterici temayülüne karşılık, yeni edebiyatın ve bilhassa Servetifünun çevresinin ergisi: şâirlerin düşündükleri gibi yazmaları ve yazdıkları gibi yaşamaları idi. Daha Tanzimat devrindenberi önemli bir dâva olan dilin sadeleştirilmesi konusunda bu çevre, düşüncedeki sadeliğin ve açıklığın ifade sadeliğini de beraberinde getireceğine ve fakat gündelik sözler güzellik düşmanı oldukları için nâdir ve işitilmemiş kelimelerin kullanılması gerektiğine inanıyordu. Halk, kendi dili dikkate alınmıyarak, yeni bir edebî dile alıştırmalıydı. Bu aşırı «exclucivisme» ile Mehmet Emin ve Ahmet Mithat mücadeleye girişmiş ve onları Dekadanlıkla itham etmişlerdir. Fakat inkâr edilemez ki, dil işlerinde, Tefik Fikret'in de taraftar olduğu

temkinli bir tekâmül, dilin dehâsına ve dehânın diline zararlı olan aşırı tasfiyeci" lige tercih edilir. Tefik Fikret'in üslubu üzerinde itinalı incelemeler yapmış olan müellif de (s. 191), pek muteber bir alet olan dilin değerini müdrük olduğunu, son neolojizmi pek fazla kullanmamak ve bu suretle plâstik ifade imkâsından faydalanmak suretiyle-göstermektedir.

Belki, eserde, Tefik Fikret'in en çok hangi Fransız şâirlerini beğendiği hakkında daha fazla bilgi aramak istenebilirdi. Bir de, bu asrın girişi sırasında Türk edebiyatında yabancı etkisi bulunmadığı düşünülmesiyeceğine göre, müellifin bu hususu azâmi çekingenlikle ele alması dikkate çarpıyor. Bununla beraber bu iki eksik, büyük bir bilgi, emek, itinalı metod ve edebî anlayışla vücade getirilen bu monografinin değerini hiçbir suretle azaltamaz. Kenan Akyüz, yurtdaşlarının ve ecnebî Tükolojisinin pek çok müteşekkîr olacakları eseriyle büyük bir hizmette bulunmuştur.

çeviren :

Doç. Dr. Mecdut Mansuroğlu

7. Bk. Paul Horn, Geschichte der türkischen Moderne, Leipzig, 1902, s. 59 tf.